PLVTARCHI

LIBER CONTRA COLOTEN.

*

Quo id ſuſcipitur probandum, Ne uiuere quidem iucundè quenquam poſſe, qui ſectam ſequatur Epicuri.

ARNOLDO FERRONO BVRdigalenſi regio Conſiliario interprete.

AD

DIAM VALENTINAM

principem Dianam Pictonicam Sanctoualerianam.

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1555.

HEROINAE ILLVSTRISSIMAE, DIANAE VALENTINAE PRINCIPI, ARNOLDVS FERRONVS S. D.

E T S I meum conſilium tibi ſatis probarem, ſi Godofredi Calmontij iuſſu, cuius plurimum apud me ualet authoritas, hunc laborem tibi dicatum dicerem, qui multa nobis ſolitus eſt iucundè narrare de tua in literatos omnes beneuolentia: tamen uereor, ut expectationi tuæ, quam ille de nobis apud te excitauit, ſatisfecerim: mihi certè ipſe non ſatisfeci. Multa enim erant, quæ negotium mihi faceſſerent in huius libri interpretatione: Genus inſolens dicendi, tranſlationes longe petitæ, uerſus poëtarum inculcati, prolixæ compræhenſiones, traiectio uerborum, totus conſecutionis ordo perturbatus, non pauca inter ſe parum cohærentia. Huc acceſsit quod unico exemplari eoq́; Germanico utebar, tam fœdè pluribus locis deprauato,

uato, ut sæpius diuinandum fuerit. In quo quantum sudarim testis est optimus Calmontius ipse, homo cùm acri iudicio, tum singulari doctrina: qui cum ista, hospiti tum meo domi meæ, communicabam cottidie: qui uelut à me pensum exigeret, manum de tabula ne tollerem, curabat: conscius desidiæ meæ, à quo iampridem didicerat facilius absolui instituta, quàm interrupta contexi. Quid profecerim, tuum erit æstimare. Volui quidem certè lucem multis locis afferre: sed hoc maius est, quàm ut optari à quoquam mediocriter erudito debeat. Tu uerò Heroina, quæ principatum optines in ordine amplissimo, non tam specie & opinione uulgi, quàm re & consilio prudentum, melius hæc & commodius ab alijs explicata audire potuisti. Operam hanc tamen tibi impensam pro tua humanitate boni consules.

Vale.

PLVTARCHI

LIBER CONTRA COLOTEN, NE VIVERE QVIdem *iucundè quenquam poſſe, qui ſectam ſequatur Epicuri.*

ARNOLDO FERRONO *Burdigalenſi regio Conſiliario interprete.*

COLOTES *Epicuri familiaris edidit librum cum hac inſcriptione, Qui cæterorum philoſophorum decretis pareat, ne uiuere quidem illum poſſe. Ego uerò, quæ pro philoſophis contra illum diſſerenti mihi ſuccurrebant, literis paulò ante mandaui. Sed quoniam finita diſputatione, cœtuq; dimiſſo, multi inter deambulandum ſectam illam exagitabant: mihi conſtitutum eſt, hos etiam admonere, atque in uiam reuo-*

care: ſi non aliam ob cauſſam, certè ut intelligant hi, qui uocant aliorum decreta in diſquiſitionem, & expendi rationum momenta, & eorum ſcripta, quos conuincere ſtudes, accuratè perlegi oportere: non autem exceptis quibuſdam uocibus, aut uerborum, nulla re ſubiecta, * reprehenſis ambagibus, homines ſimplices ab inſtituto aliquo reuocari. Cùm enim ex conſuetudine iremus ad gymnaſium è ſchola, Zeuxippus, Non tam ſeuerè ac conſtanter, inquit, ut mea quidem fert opinio, cauſſa perorata eſt, quàm poſtulabat libertas diſputandi: quo etiam nomine Heraclides nos accuſauit, hinc diſcedens, in Epicurum & Metrodorum (nec id noſtro hortatu) importunius paulò inuectus. Hic Theon, Et illud, inquit, prætermittis ſilentio, Neminem, Colote, ſi cum iſta factione conferatur, minus uirulentum, magis ſobrium uiſum iri? Nam conquiſitis quæ turpiſſima uſquam ſunt flagitijs uerborum, liguritionem, ſordes minutas, ſcurrilem audaciam, & uanitatem, meretricios amores, cædem luctuoſam, præcipitem, multis capitalem, effutierunt in Ariſtotelem, Socratem, Pythagoram, Theophraſtum, Protagoram, Heraclidem, Hipparchum, denique in nobiliſſimum quemque philoſophantium: adeo ut quamuis tota eorum diſciplina ſapienter inſtituta eſſet, propter

* aliàs γραμμάτων

pter

pter hanc libidinem maledicendi & criminandi à philosophia absint, & arceantur quàm longißimè. Excluditur enim ab illo cælesti choro inuidentia omnis, atque æmulatio, quæ suum dolorem nequit tegere. Tum Aristoteles hunc subsequutus, Heraclides, inquit, quoniam Grammaticus est, gratiam hanc Epicuro de fece, ac turba Poëtarum, (sic enim Epicurei appellant) deq; fatuis Homeri nugis, refert: aut Epicurum ita inceßit, quoniam Metrodorus principi Poëtarum toties in suis libris conuitiatur. At hos, mi Zeuxippe, missos faciamus: quin potius quod initio disputationis aduersus Epicureos dictum est, Neminem qui eorum sectam sequatur in uita manere posse: nos inter nos, quando hic iam defessus est, adhibito in societatem operis Theone, perteximus? Cui Theon, Istud quidem certamen nonnulli ante nos confecerunt: nunc alio disputationis exitu (si placet) proposito, ut pœnas philosophis dependant, ita demum efficiamus. Docere quoad eius fieri potest, enitamur, ei qui sectam istorum sequatur, ne iucundam quidem suppeditare uitam. Tum ego arridens, Papæ, inquam, istis quantum apparet in uentrem insultabis, & pro carnibus dimicandi afferes neceßitatem, ita uociferantibus,

Non cestu certare habiles sumus:

 Non

Non Rhetores,non custodes,& præsides populorum,non principes,
At nos crebra iuuant dapibus conuiuia,
motusq; suauis commeans per carnem, animo
ad uoluptatem & gaudium incitato.

Proinde non è uita tollere omnem iucunditatem, uti aiunt,mihi uideris: sed omnino illos uita exuere,si uoluptuariam uitam non relinques. Quid ergo,inquit Theon,prohibet, si sermonem ipse non aspernaris,quominus occasione hac utar?uobis aures præbens, & siquis quid requirat, etiam respondens? Priores autem uobis partes concedam. Cùm Theon paulisper excusatione uteretur, quo id munus defugeret, Tu uerò, Aristodemus inquit,facilem nobis, & planam ad conficiendum quod uolumus uiam obsepsisti: non passus, quod attinet ad honestum, prius hanc sectam uocari in disquisitionem: nam qui summum bonum uoluptate metiuntur, eos uoluptària uita exturbare non est procliue: ubi honestate exciderint,eadem opera iucunditate exciderunt: Siquidem (ut ipsis placet) iucundè uiuere, nisi qui honestè, mortalium queat nemo. At istud, inquit Theon, si tum uidebitur opportunum, orationis progressu dispiciemus: nunc his utemur quæ dant ipsi: Arbitrantur summum bonum in uentre, ac in cæteris

nijs corporis esse positum, per quas insinuat se uoluptas, non autem dolor: tum omnia pulchrè, & sapienter inuenta, huius uoluptatis conciliandæ gratia primùm extitisse: firmaq; spe propagari quod ad uentrem attinet, ut sapiens ille Metrodorus ait. Quod ipsum argumento est, quàm ieiunam, angustam, putrem, debilem summi boni caussam uendicent, non diuturnam, & certam: cuius uiæ quibus introducunt uoluptatem, æquè doloribus tritæ sunt & patent: imò uerò, non ita multæ sunt corporis partes quæ recipiunt uoluptatem, nulla non obnoxia dolori. Cernitur enim uoluptas maiorem partem in pedum & manuum articulis, neruisq;, in quibus domicilium habent acerbi, tetri, horrendi illi morbi, fluxiones, podagræ, exulcerationes, cancer, exustiones, putredines. Iam admoue corpori sapores quosque, suauißimos & odores, exiguum prorsus in eo quiddam inuenies quod motu leni placidoq; cieatur: cùm interea sæpius partes reliquæ indignentur, & iniquè ferant: at igne, ferro, morsibus flagris, nulla corporis pars non appetitur, nulla est quin doloribus tentetur. Aestus, algores, febris, altè radices agunt, omniaq; peruadunt: Voluptates, ut auræ, corporis alijs, aliæ promontorijs leniter aspirantes citò diffluunt, & dißipantur. Ac tempus quidem quo

hæ durant non admodum longum eſt, ſed quaſi emicantes in cælo ignes eodem puncto inflammationem & extinctionem intra cutem ſortiuntur: quàm uerò penitus hæreat dolor, teſtis eſt locupletiſsimus apud Aeſchylum Philoctetes, cùm ait,

Heu nulla requies, non draco morſum abſtinet
Oris ſceleſti ſegete confixit pedem
Sulcosq; duxit effera lues altius.

Nec has & alias eiuſmodi partes corporis leuiter ſolùm perſtringit & titillat: ſed ut Medicæ ſemen ambagibus curuis & flexuoſis penetrat altè in terram, uigetq; diutius præ aſperitate nimia: ſic dolor ſuis hamis & fibris latè diſperſis, affuſus carni & uſque adhæreſcens, non modò diem, noctem'ue unam, ſed annorum aliquot fluxu & olympiadum confecto ſæpius quinquennali curriculo uix tandem diſcedit: idq; duntaxat ab alijs doloribus magis adhuc grauibus, uelut clauus clauo extruſus. Quem enim reperias qui temporis tantum impertiuerit curationi corporis, ſumendo cibum aut potum, quanto ſitiunt febricitantes, aut obſidione preſsi eſuriunt? ubi terrarum continuatur animi remiſsio tandiu, & ſermo familiaris cum amicis, quandiu tyranni ſupplicia ſumunt, & eculeo torquent? Quoniam enim praua merx eſt ipſum corpus & inhabile ad uoluptariam ui-

tam, facilius perfert dolores, quàm capit uoluptates. Ad dolorem ferendum utitur magna uirium firmitate, in his percipiendis nescio qua debilitate & fastidio statim languescit. Iucundè autem uiuere (si forte plura in hanc sententiam loqui cœperint) nos haud sinunt: quippe qui fatentur, minimam partem uoluptatis esse in corpore, aut ne tantulum quidem uerius, nisi rerum inanis, impudens, & plena uanitatis sit eorum oratio: Metrodori cùm inquit, sæpius detestamur & respuimus corporis uoluptates: Epicuri quando ait, sapientem in maximis quibusque grauißimisq; corporis morbis non raró exultare lætitia, & ridere. Quî fit igitur, ut ij, quibus adeo procliuè est ferre corporis dolorem, tantum tribuant uoluptati? nam ut longinquitate & magnitudine uoluptas nihil cedat dolori, certè modum ei dolores præscribunt, & Epicurus finem hunc uoluptatibus communem imposuit, omnis doloris amotionem, quia natura iucunditatem in corpore tantisper augeat dum sustulerit omnem materiam doloris, ultra non sinat progredi eius accretionem, sed cùm in eo statu fuerit, ut nullum sentiat dolorem, multiplici & exquisita uarietate pro condimentis utatur. Ad eum uerò statum duce appetitu progreßio, cùm sit modus uoluptatis, non est laboriosa, sed

sa, sed admodum compendiaria: quo fit, ut animaduersa huius loci ieiunitate, uelut ex agro sterili, ultimum bonorum à corpore transferant ad animum, ubi prata luxuriantia uoluptatum nobis augescent:

At non aptus equis Ithacæ locus.

non in caruncula leuis harum perceptio, sed aspera, plena sentibus, confusa, & mixta plurimis quæ infesta sunt, quæ ardoribus ulcerum quasi aculeis pungunt. Tum Zeuxippus, Tú ne, inquit, minus eos rectè facere existimas, qui orsi à corpore, in quo nata primum apparuit, eam traducunt ad animum, uelut ad locum tutiorem, in quo uniuersam absoluunt? Minime uerò, inquam, sed admodum rectè: nam sequuti magis accommodatam in eo naturæ uiam quod præstabilius est, quodq́; re uera perfectius consectantur, non minus quàm qui dediti sunt contemplationi rerum, quí ue nati ad Rempublicam gerendam. Quòd si eos audis, dum obtestantur & clamant, Nihil esse quo animus lætetur, in quo acquiescat, nisi corporis uoluptates, quas aut percipit aut expectat: Quid censes? an non tibi uidentur animo uti pro uase defrutàrio corporis? cùm uoluptatem ut ex dolio pertuso & defluente uinum huc transfundunt & uetustate confirmant, præclarè & magnificè

gnificè rati se facere. Atqui uasa tempore dissolutum uinum conseruant & condiunt, uoluptatis memoriam uelut odorem capit animus, prætereà nihil retinet. Nam simul atque efferbuit uoluptas in corpore statim extinguitur, cuius quæ in memoria seruantur reliquiæ, præbent speciem umbræ aut nidoris, cùm ea quæ quis olim comederit biberit'ue, reputat secum, & crebris cogitationibus quasi depromit ex penu: & quoniam nullas habet recentes uoluptates, quibus uti poßit, his utitur. Vide quantò Cyrenaici modestius, quamuis de eodem poculo biberint cum Epicuro: Non esse operam dandam Veneri luce clara putant, sed tenebrarum uelo tegendam uoluptatem, ne aspectus recipiat operis huius imagines, & ardorem libidinis in mente non sine euidentia quadam accendat sæpius. Verùm istos nihil sapientiæ laude dignum profiteri, dum eo potißimùm cæteris præstare sapientem uolunt, quòd perspicuè capit continetq; memoria uoluptatum pulsus, uisa, motiones, dum in eius animo tanquam domicilio corporis relinquunt uoluptatis igniculos & fomenta, non dicam. Quòd autem ad iucundè uiuendum nihil ista conferre poßint, ex hoc ipso euadit perspicuum: Nihil prohibet quominus illam recordationem uoluptas non sequatur, si & parua indi-

cetur

cetur cùm adeſt, & obtigerit homini moderato, cui utile ſit eam defugere ſimul ac deguſtarit: quando eorum animis, quos rapit in admirationem quicquid à corpore prouenit, ubi exciderint uoluptates, nulla inhæret lætitia, ſed umbra quædam & ſomnium uoluptatis, quæ iam auolauit, in animo relinquitur, uelut fax cupiditatum. Vt qui ſiti aut amore in ſomnis cruciantur, uoluptates mancas ſentiunt quæ libidinis ardorem acrius concitant. Enimuero nec eis iucundum eſt meminiſſe uoluptatum, quas in uita perceperint: ſed abſentia uoluptatis iam obſcuræ & inanis eos uulnerat, & inflammat, quaſi œſtro percitos, cùm euidens illa cupiditas remittit aliquantum: nec probabile eſt ſobrios & pudentes rerum talium cogitatione diem abſumere, aut quod ipſe Corniadem facere ſolitum ioco ſcripſit, tanquam euoluendis aduerſarijs recognoſcere, quoties cum Hedia uel Leontio rem habui? ubi Thaſium uinum bibi? quibus Lunæ uigeſimanis lautiſſimè cœnaui? Declarat enim iſta concitatio tam præceps ad recolendam memoriam uoluptatum, & animi morbus quo extabuerunt, immanem & feram in uoluptatibus fruendis & captandis perturbationem, & rabiem. Cùm igitur hæc incommoda (ut ego quidem exiſtimo) præuiderent, ad

indol

indolentiam, firmumq; corporis statum confugerunt: quippe uitam iucundam in eo esse positam: ut aliquando corporis, esse usum magnis uoluptatibus, aut usurum breui cogites. Namque firma constitutio corporis, & persuasio minime fallax, eam fore diuturnam, si rectè quis æstimet quod res est, summum gaudium, maximeq; stabilem oblectationem parit. Hæc illi. Primùm cogita quàm impudenter agant, istam siue uoluptatem, siue indolentiam, siue iucunditatem sursum deorsumq; comportantes à corpore ad animum, ex hoc rursum in illud, suo eam principio coacti adiungere, (quam, quia diffluit, & motu lubrico passim elabitur, nullum uas capere ualet) tum oblectationem corporis (ut ait Epicurus) animi lætitia fulcientes, rursum lætitiam animi spe oblectationum corporis terminantes. An fieri potest, ut concusso fundamento, quod ei innititur, non unà labefactetur? ut'ue non dubia spes & gaudium à tempestate liberum ex eo proueniat quòd iactetur tot fluctibus, tot mutationibus? quæ insidiantur passim còrpori, multis malis aduentitijs, & infortunijs obnoxio? tum in se malorum habenti caussas? quas ratio dimouere nequeat? Nam si possent ista consilio sanari, nunquam uiros prudentes & consideratos illi morbi inuaderent,

rent, uesicæ, torminum, tabes, aqua intercus: quorum cum alijs Epicurus conflictatus est, & Polyænus: alij Neocli & Agathobulo exitiabiles fuerunt. Nec id dicimus exprobrandi caussa, cùm Heraclitum & Pherecyden aliquando morbis grauißimis non ignoremus occidisse: sed æquum ducimus (modò congruentia ærumnis quibus afflictantur dicere uelint, non autem tanta confidentia & iactatione populari, uoces effundendo inanes infamiam subire uanitatis) ut uel non ordiantur lætitiam à corporis firma constitutione, uel non asseuerent homines in cruciatibus, & morbis grauißimis hilaritate, lasciuia, risu differri & distineri. Nam usu uenit persæpe, ut corpus bene sit constitutum: at explorata & firma spes id ita futurum in animum prudentis nunquam incidere potest. Verùm ut in mari (quod Aeschylus ait)

Metum incutit nox ipsa rectori cato:
Vnda silenti, quid futurum non liquet:

Sic animus sapientis, qui constitutione firma corporis, & spe percipiendæ uoluptatis summum bonum metitur: nullo pacto degere potest sine timore & fluctuatione. Non enim solum corpus ut mare tempestatibus & procellis urgetur aduentitijs, sed plures & maiores tumultus sibi

ipsum

ipsum procreat: citiusq; serenitatem brumali die quis permansuram, quàm corporis immunitatem ab omni peste sibi diuturnam fore persuadeat. Quid enim aliud Poëtis caussam præbuit, ut omnia hæc momentanea, uaga, incerta nominarent? Vitam hominum compararent folijs, quæ nascuntur anni certo tempore, mox intereunt, quàm infirmitas corporis? cui quæ noceant infinita penè sunt, cuius salutem tot undique morbi infestam reddunt, cuius etiam firmitudinem summam ut pertimescamus & coërceamus docti monent. Habitus optimus non uacat periculo, inquit Hippocrates.

Qui ætate nuper uiguit, ut lapsum polo
Sydus cucurrit: *Ait Euripides.*

Quid quòd receptum est opinione, liuorem & inuidentiam formosis nocere coniectu oculorum? (fascinare id appellant) quia florens ætas celerrimam mutationem capit. Tanta imbecillitas est corporis. Omnino autem parum esse firmam horum disciplinam ad traducendum sine molestia uitam, quæ alijs ipsi denuntiant facilè testantur. Iniusti, inquiunt, & malefici per omne uitæ tempus in miserijs & plurimo metu uersantur: quia licet facinora sua celare possunt, exploratam spem ea se celaturos nunquam concipere possunt.

Quamobrem futuri metus eorum capiti semper imminens omni fructu lætitiæ priuat: neque si uersentur in rebus prosperis confidere sinit. Quæ alijs cùm denuntiant, sibi per imprudentiam dictitant. Accidit enim sæpius, ut bene constituto corpore bona ualetudine utamur: at spem minime fallacem, id ita futurum, sumere nemo potuit unquam. Ita necessarium est, eos maximo cruciatu timoris angi, & tanquam parturiant quid corpore futurum sit esse sollicitos, (alioqui quur adeo tenentur expectatione suspensi?) cùm adhuc nequiuerint certam & stabilem spem, huius fiducia, sibi proponere. Innocentia uerò, quam prædicant, nihil habet momenti ad securitatem. Non enim præsensio malorum, quæ merito nobis euentura sunt, sed ipsa expectatio mali sua sponte formidolosa est: nec si contagione sceleris infici, molestum, alieno scelere circunueniri, non erit acerbum: sed Atheniensibus si non magis, nihilo certè minus, damnosa erat sæuitia Lacharis, & Dionysij, Syracusanis, quàm his ipsis. Quòd enim alios cruciarent, cruciabantur ipsi, quòd læserant priores, & omni crudelitate, ut in quemque inciderant, uexarant suos ciues, supplicia & uncos pertimescebant. Ecquid opus est populorum impetus furiosos, immanitatem latronum, hære-

dum ſcelera, contagiones aëris, mare uocale (cuius fluctibus cum Lampſacum nauigaret, ut ipſe ſcribit, penè fuit abſorptus Epicurus) perſequi dicendo? Satis eſt unius corporis natura, ſyluam in ſe morborum alentis, & (quod ioco dicitur) ex boue ipſo ſumentis lora, nempe cruciatus, & dolores: ſatis, inquam, eſt ad efficiendum ut æquè bonis ac improbis periculoſa, plena formidinis, dubia ſit omnis uita, ſi ſemel opinionem hanc imbuerint, curandam cuticulam, ſpes omnes in ea ſitas eſſe: aliud nihil reperiri quo lætentur, & niti debeant, ut Epicurus cùm alijs locis pluribus ſcriptum reliquit, tum in ijs quæ de ſummo bono tradidit. Non igitur incertum modò & inſtabile uitæ iucundæ principium eſt, quod ponunt, ſed etiam contemptum, abiectum, minutum, quando ipſorum ſententia mali deuitatio, lætandi fons, ultimum bonorum eſt. Nihil aliud ſe ſuſpicari dicunt poſſe, imò ne naturam quidem penitus habere, in quo ſummum bonum collocetur, niſi depulſione omnis mali ab ipſa natura, ut Metrodorus ait in libro aduerſus Sophiſtam. Proinde hoc ſummum bonum liberari malo: Vbi enim reponatur ſummum bonum, cùm deſijt exire dolor à corpore, ab animo ægritudo, locus non eſt reſiduus. Paria his tradit Epicurus boni naturam

fuga mali, recordatione, gratia, quòd id obtigerit, habenda, procreari. Euasisse, inquit, aliquod ingens malum, à quo non multum abfueris, lætitiam gignit incomparabilem. Hæc boni demum est natura, si rectè quis expendat, & in eo acquieuerit: non autem deambulans inaniter de summo bono garriat. O uoluptatem ingentem! ô homines beatos! cùm dolores nullos perferunt, omnibus cupedijs læti abundant, cumq; cruciatus nullos, nullam ægritudinem animi sentiunt. An non hæc tanti sunt, ut animos eis afferant? ut ita glorientur? se immortales, dijs pares nominent? ut in fastigio bonorum constituti, omnia fremitu & ululatibus more bacchantum compleant? quòd cæteris sagaciores soli diuinum illud bonum inuenerint: tum uacare molestia omni, tum esse corpus in statu commodo, animumq; fiducia eius niti. His rebus cùm felicitatem, & beatam uitam metiuntur, nihil suibus aut pecudibus cedunt inertia. Nam illæ animantes quibus natura solertiam & ingenium paulo dedit elegantius, non sibi fugam mali ut ultimum finem proponunt: sed cùm expletæ sunt, & satiatæ cibo, dant sese cantibus, uolatu, & natatu delectantur, uoces omnigenas & strepitus per lasciuiam, præ uoluptate nimia, & habilitate, æmulari student: Ad hæc

bland

blanditijs inter se utuntur, & saltationibus cùm euaserunt malum: quippe quæ natura duce ad id quod ipsis bonum est incitantur: imò uerò quicquid sensui doloris coniunctum, quicquid alienum est, à natura sua expellunt, tanquam repugnans eius appetitioni, & adeptioni quod ipsis accommodatum, quodq; melius sit. Non enim si quid necessarium est continuò erit bonum, sed in bonis ultra declinationem mali, expetendum, & optabile sedem ac locum habet, & uero iucundum, cognatum, ut inquiebat Plato, qui uetuit ne depulsionem molestiarum, & dolorem in uoluptatibus duceremus: quia sit tanquam adumbrata imago, & mixtio cognati cum alieno, ceu nigri, & candidi: rerum, inquam, ab extremo inferiore ad medium aspirantium. Summa uerò imperitia, & extremi inferioris ignoratio facit, ut quod medium sit, ultimum & summum esse, arbitrentur: ut Epicurus, & Metrodorus, uim & naturam summi boni fuga mali terminantes, gaudio mancipiorum elati aut uinctorum quibus carcere solutis, post lacerationem, uibices, flagra, ungi & lauari amplißimum uidetur, cùm liquidam, sanam, & siccam, libero dignam, non suppuratam, lætitiam neque gustarint, neque aspexerint. Non enim si car-

nis impetigine uexari, aut lippitudine oculorum est alienum, mox diuinum quiddam & admirabile fuerit, emungi, aut fricari: nec si dolore confici, deos metuere, ijs quæ traduntur de inferis terreri, malum, hæc uitasse, beatum quiddam & fortunatum: sed exiguum sanè, & angustum locum assignat lætitiæ, in quo hactenus uersatur uolutaturq́; istorum cura, uanitate opinionum aucta, ut det operam, ne inferorum metu perhorrescant. Eò scilicet progressi sunt, eum sapientiæ finem quæsierunt, qui non iniuria brutis obtigisse, nullo ipsorum labore uideatur. Etenim si nihil ad indolentiam corporis interest, utrum sibi procuret immunitatem doloris, an id beneficio naturæ consequatur: ad securitatem animi non plus habet ponderis sese armare contra omnes motus, quàm ita esse animum munitum ope naturæ, ut omni perturbatione timoris uacet: etiam non sine caussa diceret quispiam, esse plus roboris in ea dispositione quæ naturæ instinctu quidquid perturbationem allaturum sit aspernatur, quàm quæ industria & ratione malum in quo uersetur effugiat. Verùm sint ista sanè paria. Hoc enim constituto facilè apparebit horum uitam conditione bestiarum nihilo esse meliorem cùm aiunt, se nihil commoueri ijs quæ de inferis, quæ de Dijs feruntur, non expectare

ctare cùm decesserint animi dolores, corporis cruciatus, exitum non habentes. Epicurus quidem certè in hunc modum scribit: Si nullam suspicionem & curam supera & cœlestia nobis unquam iniecissent, nullam quæ de morte & cruciatibus feruntur, explanatio naturæ ad id comparata minime nobis utilis, sed superuacanea fuisset. Nam ipse nullam suspicionem de dijs habet sinistram, nullas opiniones quibus morte obita perturbetur, nec penitus esse quidquam in his formidabile cogitat, nec agnoscit. Enimuero si prouidentiam illa notione antecepta, quam informant de Deo, non sustulissent, magis homines prudentes ad uitam cum uoluptate degendam, in optima spe uicturi, quam belluæ uiderentur instructi: cùm omnis illa de dijs oratio huc spectet, Non esse numen timendum, eiusmodi pauorem deponendum: hoc bono securius (ut opinor) & certius ea fruuntur, quæ nullam penitus habent notitiam deorum, quàm qui Deum nemini nocentem animo informare didicerunt. Non enim superstitione pecudes liberantur, at ne obligantur quidem: non deponunt formidabilem illam de Dijs notionem, at nõ imbuunt. Eadem dicenda de inferis: boni spem à morte concipere, nec his, nec illis integrum est: suspicio metusque malorum, quæ eueniunt à morte, minus in

has cadit, quæ mortis anticipationem nullam habent, quàm in illos qui antecepta notione percipiunt mortem nihil ad nos pertinere: ad illos uerò pertinet, qua ex parte cogitant de ea, disputantque: cùm omnino bestiæ earum rerum cura uacent, quæ ad ipsas nihil pertinent: quòd si flagra, uulnera, cædemq; fugiunt, id in morte etiam hæ pertimescunt, quod illis terrorem incutit: sensum, inquam, doloris. Ac huiusmodi quidem sunt, quæ sapienter à se inuenta prædicant: quibus autem se ipsi bonis fraudent, et excludant, age nunc disquiramus. Animi effusiones, quibus exultat cùm est delibutum aliqua suauitate corpus, si sunt modicæ, abiectas & contemptas: si modum excesserint, cùm inanes & lubricas, tum odiosas, importunas, non uenustas, non animi alumnas, sed corporeas uoluptates, animi tanquam illecebras, & coniunctas corpori delinitiones, appellare non esset alienum: quas uerò idoneum est hilaritates & gaudia uocare, nihil contrarij habent admixtum, nullam inflammationem doloris, nihil quod mordeat, cuius nos pœniteat, sed animi proprium re uera cognatum, Germanum, non ascitum, quod eas comitatur bonum est, non abiunctum à ratione, sed coniunctißimum, ab ea parte intelligentiæ succrescens, cuius pabulum est contemplatio: uel

ab

ab ea quæ actuosa est, quam omnia pulchra & magnifica delectant. Quarum utraque quot & quantas procreet uoluptates, dicendo qui uelit persequi nullum exitum reperiet. Vt tamen paucis rem attingam, sese primum offert historia quæ multis oblectationum diuerticulis plena, cupiditatem ueri uisendi semper in animo relinquit insatiabilem, non explebilem uoluptate. Qua fit, ut falsa mentitaq́; non ingrata sint, non expertia lepôris. Quamuis fabulæ commentitiæ, aut poëmati qui fidem adhibeat nemo sit: tamen inest occulta quædam uis persuadendi. Cogita enim, cùm apud Platonem legimus Atlanticum bellum, & Iliadis extremos uersus, ut pungimur? uelut templis aut theatris clausis quod residuum est fabulæ requirentes. At ipsam ueritatem cognoscere tam est amabile, tam est desiderabile, quàm spirare, quàm debere uitam scientiæ. Contrà in morte hæc maximè horrenda, hæc teterrima sunt, obliuio, ignoratio, tenebræ. Quo fit, ut mortales penè omnes acerrimè cum his pugnent, qui uita functis sensum adimunt, cùm hoc usurpatum sit pro lege, animi beneficio, qua sentiat, intelligatq́; nos uiuere, esse, lætari: (quin & fieri potest, ut quæ pariant molestiam, audiantur non sine uoluptate) cùm, inquam, sæpenumero ijs commoti quæ narrantur, &

flentes, iubeant tamen pergere: ut ille,

Me heu tempus urget proloquẽdi ipſum malũ.
Meq́; audiendi. At audienda ſunt tamen.

Quanquam hæc ab intemperie quadam, & auiditate omnia cognoſcendi, quæ tranſuerſam agit, & ſecum rapit mentem, eſſe nata uideantur. At ſi explicationi ueteris memoriæ, narrationiq́;, nihil in ſe quod aures offendat, animum exulceret, habenti, res præclaras & magnas complexæ, genus dicendi copioſum & uenuſtum adhibeatur, (ut rebus geſtis Græcorum ſtylus Herodoti, Perſarum Xenophontis) nihil accidere nobis iucundius queat. Tum autem quæ cecinit Homerus ſapiens, mirandaq́; callens, quæ Eudoxus de terræ circuitu literis mandauit, quæ Ariſtoteles de ciuitatum initijs, rerumq́; publicarum, quæ de uirtutibus clarorum uirorum Ariſtoxenes, cùm audiuntur uoluptate nos ducunt non modò maxima plurimaque, ſed perpetua, ſyncera, cuius nunquam pœnitendum ſit. Ecquis eſt, qui malit eſuriens aut ſitiens, Phæacum epulis famem, potione ſitim reſtinguere, quàm Vlyſsis errorum perlegere fabulam? Quis tandem eſt qui malit cum formoſiſsima muliere ſomnum capere, quàm ijs legendis quæ ſcripſit de Panthia Xenophon, ducere noctem inſomnem? aut quæ Ariſtobulus de Timoclea, de Thysbe Theopompus?

pus? Tamen hæ uoluptates animi peculiares ſunt: iſti uerò etiam exturbant ex ſuis hortulis, & reijciunt illas, quæ ab inuentis Mathematicorum proueniunt. Atqui hiſtoria ſimplicem unius generis, leuem conciliat uoluptatem: cùm earum quas Geometria, Aſtrologia, Harmonica producit, acres illecebræ, & omni uarietate delectabiles ſint, nulloq́; careant inuitamento: ſed amœnitate deſcriptionum, tanquam poculis amatorijs, & excantationibus (quas uocant ἴϋγγας) ad ſe alliciant. Quas qui guſtauerit ſæpius, modò peritus & exercitatus ſit, illud Sophocleum canit obambulãs,

Furor inceßit Pieridum auius. & illud,
Pergo ad collem crepitusq́; Lyræ
Cantusque ciens.

Huiuſmodi ſunt quæ Thamyras canit inſtinctu Muſarum, & uero Eudoxus, Ariſtarchus, Archimedes. Etenim ſi artifices, quos pingendi tenet ſtudium, uſque eo concinnitas delectat operum ſuorum, ut Niceas pingens Homeri νεκῦαν ſæpe pueros ſuos interrogarit, an eſſet pranſus: deinde cùm rex Ptolemæus ſexagena ei talenta iam opere abſoluto miſiſſet, accipere pecuniam, uẽdere tabulam recuſarit. Quas uoluptates & quantas colligere putemus ex Geometria & Aſtrologia Euclydem? cùm tradit artem perſpiciendi Philippum?

cùm de lunæ figura demonstrationes texit. Archimedem? cùm ex angulo deprehendit solis diametrum tot partibus minorem esse maximo circulo, quota pars ille angulus est quatuor rectorum: quãtas Apollonium & Aristarchum? Qui alia multa inuenerunt, quorum contemplatio, & perceptio summum gaudium studiosis & spiritus mirabiles affert. Neque dignum est ullo modo illarum uoluptatum è culina & gurgustijs lenonum, facta cum his contentione, Musas ignominia notare, & Heliconem

Vbi pascere ausus deuium nemo pecus
Quo non securis se intulit.

Sed hæc apum uerè sunt pascua, intacta, nulli obnoxia pesti, suum illa & hircorum titillationes ac pruritus inuitantur, cùm animi partem mollißimam, perturbationibus maximè patentem exaturant, uersatile quidem, uarium & procax est uoluptatis studium: at in hanc diem inuentus nemo, qui post amicæ complexum præ lætitia dijs taurum immolarit: nemo unquam à Dijs immortalibus precatus est, ut expletus obsonijs, & placentis regalibus, confestim obiret diem. Atqui Eudoxus optauit, modò astitisset ad Solem ipsius syderis, deprehendisset figuram, molem, speciem, ut fulmine instar Phaëtontis conflagraret. Pythagoras

inuenta

inuenta descriptione quadam sacrificauit bouem, ut Apollodorus inquit,

Nobile Pythagoras diagrāma ut repperit, illud
Pinguia Dijs cuius nomine sacra tulit.

Siue de linea quæ aduersus angulum rectum triãguli porrigitur, eam æqualem esse ambabus illis quæ continent rectum illum angulum: siue problema fuerit de linea circumeunte aream coni (quæ παραβολὴ appellatur). Archimedem uerò ui abstractum à descriptionibus serui ungebant: interim ille figurarum notas strigili super aluum exarabat. Idem (ut ferunt) aliquando lauans, cùm animaduertisset ex aqua effluente, quēmadmodum appendi uotiuam coronam oporteret, uelut instinctu aliquo inflatuq́ue diuino exiluit, Inueni clamans: idq́ue identidem usurpans domum ibat. At nunquam helluonem abdomini suo natum audiuimus cupidè uociferantem, Comedi. Nec amatorem, Dedi suauium. licet sexcenties sexcenti homines flagitiosi ante hoc tempus fuerint et sint. Quin eos auersamur, & odimus, qui cœnas suas commemorant nimis uehementi affectu: ut qui uoluptates exiguas minimiq; pretij pro maximis bonis amplexentur: cum Eudoxo, Archimede, Hipparcho unà efferimur, quasi afflatu diuino, illud dictum Platonis comprobantes, Mathematico-

rum inuenta negligi, & contemni inscitia, & imperitia hominum, tamen ingratijs inuitisque omnibus sua uenustate augescere. Has tamen uoluptates tot ac tantas ueluti profluentes aliò deriuant & conuertunt: neque patiuntur, ut qui se in ipsorum disciplinam tradiderint, eas degustent: quorum alios sublatis doloribus capessere fugam, eas uitare iubent. Pythoclea uerò sectæ huius omnes uiri mulierculæque orant, obsecrant, Epicuri uerbis, ne ingenuas illas (quæ ita uocantur) disciplinas admiretur, & consectetur: tum Appellem, nescio quem, suspiciunt, & propugnant suis scriptis, quòd mathematicas artes inde ab initio aspernatus, immunem se ab earum contagione præstabat & liberum. Atque ut nihil de cætera istorum inscientia dicam, uerba Metrodori solùm de historia proferam ex libro de Poëtis: Si non reformides, inquit, operis Homeri uersus primos, aut qui medium obtinent locum, penitus nescias utri Hectorem ducem habuerunt. Minimè tamen fefellerit Epicurum uoluptates corporis tanquam Ethesias uentos, ubi peruenerint ad summum incrementum, expirare: quod in caussa est, ut anquirat, utrum sapiens ætate decrepita, qui res ue-nereas nequeat exercere, contactu formosarum & contrectatione adhuc gaudeat: longe aliter

sentiens

ſentiens quàm Sophocles, qui libenter iſthinc, ut à domino agreſti & furioſo ſe profugiſſe ait, ſed cum pleraſq; uoluptatum iſtarum ſenectute exareſcere uideant, cumque

Cytherea canos ſit peroſa milites

multò potius debebant homines uoluptarij animi uoluptates conquirere, ac uelut cibaria, quæ non putreſcant, & incorrupta durent, ad obſidionem tolerandam ſibi parare: ita demum Aphrodiſia, pulchrosque dies feſtos in hiſtorijs & Poëtarum ſcriptis conterere, aut agitandis quæſtionibus muſicis, & Geometricis. Tum enim haud illis uſu ueniſſet tam altè in animum defigere cæcas edentulorum attrectationes, initusque flagitioſos, ſi nihil aliud, de Homero ſaltem & Euripide, qualia ſcripſit Heraclides, Ariſtoteles, Dicæarchus ſcribere edocti eſſent. Cæterùm hos commeatus (opinor) cùm pro nihilo putarent, diſciplina eius ieiuna, iniucunda, arida, (quibus ipſi notis inurunt uirtutem) reſidua ſit, tamen lætari modis omnibus uelint, corpus debilitatum ſuccumbat: obſoleto, intempeſtiuo, turpi remedio fatentur ſe uti, cùm recordatione priſtinarum uoluptatū ſe ipſi recreāt: & quia non ſuppetunt recentes, quibus uti queāt, ueteribus illis, id eſt, mortuis et pollinictis, alias iam moribundas aut enectas in carne, ut in frigido ci-

nere,

nere, mouent aduersante natura uentilantq; paulisper fouendo: quippe qui in animo nullam habent domesticam uoluptatem dignam libero, condîtam hilaritate. Equidem cætera, ut quidque ueniebat in mentem explicaui: musicam uerò tantis suauitatibus præditam, tot lenocinijs delectabilem, quàm indignè auersentur & defugiant, obliuioni tradere si uelim non possem, adeo sunt absona quæ dicit Epicurus: Capi nouitate omnium rerum sapientem autumat, in libro Addubitationum: tam eum delectari acroamatis & spectaculis ludorum liberalium, quàm qui maximè: contrà Musicis problematis, et criticorum doctis percunctationibus nullum in conuiuio locum relinquens, author est musicæ studiosis Regibus, ut in symposio fabulas militares, & scurriles iocos ferant potius, quàm de musicis poëticisq; sermonem institui, & absolui sinant. Talia enim ausus est in libro de Regno literis consignare, quasi Sardanapalo aut Narato satrapæ Babylonis ea dictaret. Nunquam enim Attalo, Hieroni, Archelao persuasisset, ut Euripide, Simonide, Menalippide, Cratete, Diodoto, à suis conuiuijs summotos: Cardasas, Agriantas, Calliam ridiculum, Thrasonidas, terræ filios, Thrasileontas, ululatum edere doctos, & obstreperos plausus, illorum loco discumbere iuberent.

rent. Quid si Ptolemæus ille, qui primus omni copia Musæum instruxit, in hæc pulchra & regia monita præceptáque incidisset? non'ne diceret Samijs, Musa quis te dente Theonino uellicat? non enim par est Atheniensium quenquam adeo Musis infestum esse, aut bellum indicere,

Quæ malè rector olympi
Odit, ad cantus fremunt
Pieridum, auribus haustos.

Quid ais Epicure? tu citharœdo & tibicini daturus operam, diluculo theatrum adis? in conuiuio si uerba faciat de concentibus Theophrastus, de tonorum immutatione Aristoxenus, de Homero Aristophanes, stomachans teq́ue auertens, manibus obturabis aures? An non elegantius est concinniusq́ue quod de Athea Scytha prodiderunt? qui cùm Amenias tibicen captiuus in cœna tibijs cecinisset, iurauit se hinnitum equi auditurum libentius. Nam inficiantur hi bellum sibi internecinum esse cum honestate. Detrahe uoluptatem, quid synceri & præclari consectantur et amant? non accommodatius erat ad uitam iucundè agendam? non laudabilius? odisse ungenta suffimentáque, ut solent scarabei, & ulturij, quàm sermones criticorum & musicorum fugere & detestari? Quæ tibia, quæ cithara, fidibus aptè di-

ſtincta ad edendos cantus? quis tandem,

Chorus,eiaculans docta per ora,

Vibrata,ſonitus patulos,

tantum oblectamenti Epicuro & Metrodoro attulit? quantum Ariſtoteli,Theophraſto, Hieronymo,Dicæarcho initi ſermones de choris? eruditaq́; problemata de rythmis, harmonijs, tibijs? uerbi cauſſa, Quî fit ut tibiarum longitudine parium, altera, quæ anguſtior eſt, ſonum edat grauiorem? cur cùm fiſtula ſublime attollitur, omnes eius calami acutè,cùm deprimitur ijdem grauiter ſonãt? Ecquid cauſſæ eſt,quod tibia coniuncta alteri grauius,diſiuncta paulo reſonet acutius? Quo pacto fit,ut ſi orcheſtram theatri paleis aut puluere inſperſo compleas, qui uenerint ad ſpectaculum cæci reddantur? Cùm Alexander proſcenium ex ære faciundum eſſet locaturus Pellæ, uetuit artifex, quia infringeret uocem actorum.Cur inter concentuum genera ſuaui modulatione diffundit animos Chromaticum,harmonia contrahit? Iam uerò apud Poëtas morum adumbratio, commẽta fabularum, ſtilus, enodatio locorum difficilium cùm decorè, politè,tum appoſitè & probabiliter contexta,mihi uidentur,ut Xenophon inquit, obliuionem inducere amoris. Tanta uis eſt eius quam pariunt uoluptatis,cuius iſti nullam partem attigerunt, imò

eius

eius communionem suscipere recusant. At cùm intelligentiam, corporis praua libidinæ tanquam plumbea lamina detractam, in corpus deprimunt, & compingunt, equisonum aut pastorum factum æmulantur: fœnum, stipulas, aut herbam apponentium aliquam suis gregibus, quia sit eis congruens hæc depasci & arrodere. Quid enim? an nõ ad hunc modum corporis uoluptatibus animum rentur saginandum? ipse duntaxat alicuius suauitatis fruendæ, corpore, aut perceptione, aut eius recolenda memoria lætantem: proprium ei quicquam quod delectabile iucundumq; sit neq; uendicare, nec inuestigare quenquam sinunt? quo quid absurdius? quid ineptius queat reperiri? cùm duæ sint res ex quibus homo constat, animus & corpus: animus natura multo aptior ad principatum, tamen corporis aliquod est eximium, innatum, domesticum bonum, animi nullum? sed animus desidet, intuens & respectans ipsum corpus, ei dum uoluptate fruitur arridet? cùm eo gaudet & hilaratur? sua ipse natura immobilis, torpens, iam inde à principio durus, stupidus, nihil optabile expetendũ, lætabile quo utatur prorsus habet? etenim aut aperire planè sententiam suam, & hominem totum ex carne moliri debuerant: (id quod faciunt nonnulli, uim animi nullam esse in rebus di-

ctitantes) aut si relinquant duas in nobis naturas multum inter se differentes, suum cuique bonum & malum relinquere cognatum & alienum. Vt sanè unusquisque sensuum peculiariter ad quidpiam affectus & comparatus est, cuius sensum habiturus sit, magnusque horum inter ipsos apparet concentus & conspiratio. Sedes porrò sensuum in anima est ipsa mens, cui nullam rem subijci propriam in qua uersetur, non spectaculum, non motum, non delinitionem cognatam & insitam, qua adepta lætari soleat, omnibus modis alienissimum est: nisi forte his calumniam struimus imprudentes? Cui ego, Nequaquam, inquam, nobis iudicibus, sed omni te absoluimus culpa maledicendi. Quare nihil reueritus perge ad cætera. Quî dum, inquit, an non Aristodemus, si quidem te uires defecerint, oneris huius reliquum suscipiet? Maximè uerò, Aristodemus inquit, ubi te defessum æquè atque hunc uidero. Sed cùm adhuc robore ualeas, noli parcere labori: præbe temetipsum: nec committas ut debilitatus fractusq; uideare. Hercle, inquit Theon, quod restat magni laboris nō est: Reliquum est autem expromere, quot iucunditates complexa sit eorum uita, qui in puluere & Sole degunt. Epicurei ita censent: multo suauius esse alterum beneficio afficere, quàm affici. Bene

ci. Bene autem promeremur alios uerbis, sæpius potiusque facti, ut & nomen beneficij declarat, & ipsi testantur. Audiuimus hunc paulò prius narrantem, cuiusmodi uoces commisit Epicurus, quales suis epistolas scripsit, laudans Metrodorum, & ad cælum efferẽs, quòd opem allaturus Mithro, et cuidã Syro, egregiè ac strenuè ab urbe in Piræeũ descenderat, cùm tamẽ Metrodorus nihil hoc itinere profecisset. Quanto æquius est lætatum Platonem, cum eius doctrina Dion animatus, eius auspicijs regno expulit Dionysium, libertatem Siciliæ reddidit? Quam Aristoteles uoluptatem cepit cùm patriam dirutam instaurauit? suos ciues ab exilio reduxit? aut Theophrastus & Phidias, cùm Tyrannos patriæ uterque suæ, eradicarent? Quid enim uobis exponam, qui hæc optimè tenetis, quàm multis hi mortalibus priuatim commodarunt? non aliquot grana tritici missitantes, nec farinæ medimnum, (ut Epicurus) sed exulibus reditum procurantes, uinctis libertatem: sed efficientes ut qui essent spoliati coniugibus & liberis eos recuperarent. Hoc loco importunitatem hominis leuissimi, ne si uelim quidem, silentio præterire possum: Themistocles res gestas, & Milciadis eleuat, pedibusque subijcit: de se ipse ad amicos ita

scribit: Quòd triticum sedulo curastis huc deportandum, praeclarè & magnifice nos accepistis: Beneuolentiae summae maximum erga me signum dedistis. Haec uerba, quibus gratiam habet philosophus, si nomen tritici ex epistola solum eximas, in eam nos opinionem adducerent, ut totius Graeciae causa, uel Atheniensibus liberatis & conseruatis, gratiam haberi censeamus. Id omittendum est, naturam multo instrumento, & apparatu sumptuoso egere ad explendas corporis uoluptates: nec in pane cibario, et lente, dulcedinem esse summam, sed pulpamenta, uina Thasia,

Coctas placentas opere subtili manus
Flauoque dulces sudae apis liquamine,

Ab istis uoluptuarijs appeti: tum etiam mulierum gregem forma & aetate florentium in hortis suis eos pascere solitos, Leontium, Boïdium Hedium, Nicedium: haec inquam omittenda sunt. Illud certè constat, animi oblectationibus molem quandam operum & actionum, quae pulchrae sint & illustres, subijci oportere: si quidem non inanes, pueriles, ignobiles edantur: at solidae, diuturnae, splendidae. Verùm insolentius efferri cùm bene habitus & affectus es, more nautarum Veneri festos dies agentium, & animos sumere, quod alio morbo alium inuitas, & cumulas, (nunquam

enim

enim conuocatis amicis, instituebat conuiuium, quin daret potum alicui parce dimensum, aqua intercute laboranti, nunquam reputabat memoria, Neoclis dicta ultimum uitæ diem agentis quin dolore conficeretur, suam illam uoluptatem percipiens luctui mixtam.) Hæc, inquam, nemo sanus idem esse iudicarit quod gaudere ac lætari: sed si proprius ullus est animi Sardonius risus, profecto in his uoluptatibus cernitur, per uim expressis, melle & felle conditis. Quæ tamen siquis gaudia & lætitias iudicet, uelim expendat, quanto illæ maiores sint,

Consilijs nostris laus est attonsa Laconū. &
Hic patriæ sydus, Romæ hic insigne uiator. &
Téne solo annumerem, an cælo, fors ambigit hærens.

Equidem cum Thrasybuli & Pelopidæ facta illustria mihi ante oculos propono, aut Strištidem dimicantem Plateis, aut Marathone Milciadem, facere non possum, quin (ut ait Herodotus) quod sentiam eloquar, Multo plus habet iucunditatis quàm splendoris hominum uita in puluere, & Sole degentium. Testis Epaminondas, quem ferunt ita dixisse, Nihil unquam in uita accidisse sibi iucundius, quàm adhuc superstites parentes suos Leuctricum trophæum inspectasse se imperatore

partum. Conferamus cum matre Epaminondæ matrem Epicuri, dum lætatur quòd in uita filium uidisset in hortulo latitantem, liberos procreantem ex Cyzicena meretricula, operis cum Polyæno diuisis. Metrodori matrem & sororem supra modum exultasse, quod initis cum eo nuptijs consuetudinem haberent, epistolæ ad fratrem, quarum pleni sunt libri, declarant, Vitam à se iucundè actam: florere se omnibus copijs: suam se uitam prædicare quantum potest, ad rauim usque clamantes asserunt. Cùm Saturnalibus serui epulantur, aut agrum obeuntes Bacchanalia celebrant nemo est qui eorum ululatus & tumultum ferat, dum hæc faciunt, & huiusmodi uoces præ gaudio, & insulsitate iactant,

Discumbe, cessas? age bibamus: non uides
Cœnam paratam? ne miser genium uelis
Fraudare: at illi uocibus lætis fremunt.
Hic uina miscet, hic coronata exhibet,
Pulchraque turpem laurea uinctus comam.
Phœbus sinistrè carmen haud aptum euomit,
Stridente dulcem tibia ille coniugem
Balbus salutat.

An non similia his sunt quæ scribit Metrodorus ad fratrem? Nihil attinet salutem Græciæ propugnare, nihil à Græcis coronam sapientiæ testem

promer

promereri : Sed comedamus , uinaque bibamus, mi Timocrates, magno uentris commodo & oblectatione. Rursus libro eodem, Vt lætor , inquit, ac triumpho, didicisse me ab Epicuro quem ad modum uentri sine errore gratificer. Et : summum bonum, physicæ Timocrates, existit in uentre. Totam denique uoluptatem quantacunq; fuerit, tanquam centro & ambitu uentre definiunt : gaudio luculento, regali, magnos spiritus afferenti, & luce tranquilla re uera diffusa in omnes mortales nunquam in uita fruuntur : quando sibi delegerunt uitam inertiæ plenam , umbratilem , seiunctam à Reipub. cura & commercijs officiorum quæ nullis gloriæ gratiæque stimulis crucietur. Non enim res parua, humilis, ignobilis est fortuna, nec polypodum more uictum appetit solum, in quo acquiescat : sed istam cupiditatem unius horæ momento præceps tollit amputatque satietas. Cùm niget ardor impetusque animi ad præclaras functiones, ad gloriam & gratiam conciliandam uirtute, non ijsdem terminis quibus uitæ tempus continetur. Sed gloriæ amor, beneficentia, comitas, prensat æternitatem: cum ea certat, ad eam rebus præclarè gestis (quibus comes est maxima uoluptas) & hominum charitate aspirat. Quam sese offerentem, quoquò te conferas, & amplexantem, bo-

ni, cùm recreant multos beneficijs, licet fugiant, euitare non possunt:

Vrbe incedentem tota ceu numen adorant.

Qui enim tanto sibi alios affectu deuinxit, ut eius aspectu lætentur non obscurè, ut tangere compellareq́ue identidem cupiant, uel cæco clarum est, magna ipsum uoluptate affici & frui: quo fit, ut nunquam homines remittant studium commodandi quibus possunt: nec eos benefacere unquam pigeat: uerùm tales eorum audimus uoces,

Hominũ saluti genitor hunc terris dedit. Et

Id agamus unum, promereri hominum genus.

Superuacaneum est uirorum laude præstantium facere mentionem, si homini non improbißimo cùm est moriturus, is in cuius est potestate, siue Deus, siue princeps, unam horam largiatur, quam ubi impenderit alicui facto præclaro, aut perceptioni uoluptatis, nulla mora interiecta diem suum obeat: esset'ne quisquam adeo uecors, ut malit eo tempore frui Laïde, & Aruisium potare uinum, quàm interfecto Archia uindicare in libertatem Athenas? Ego uerò non esse quenquam reor. Sæpe enim gladiatores conspicor, qui non penitus efferati & barbari sunt, at Græci, cùm in arenam descendunt proposito omni genere ciborum lautissimorum, eo tempore libētius fidei amicorum suas

coniuges commendare, seruos manumittere, quàm uentri operam nauare. At demus, maximam capi ex corpore uoluptatem: certè non minus ea fruuntur homines (ut ita dicam) actuosi, quàm isti ociosi:

Nã Cererẽ apponunt mensis, Bacchũq; nigrãtẽ. Et cum amicis non paulò auidius & suauius epulantur confecto prælio, (ut solitus est Alexander, Agesilaus, & uerò Phocion, Epaminondas) quàm hi ad focum lauti & uncti, dum lectica molliter agitati gulam prouocant. Etiam illi generis huius uoluptates cùm in maioribus uersentur, solent despicatui ducere. Quid attinet Epaminondæ laudare factum, (qui cœnare cum amico noluit, ut apparatum splendidiorem, quàm opes hospitis patiebantur, uidit? Ego, inquiens, epulare te sacrificium facere putabam, non insolenter effuséque luxuriari) cùm Adæ coquos summouerit Alexander, aspernatusque sit? Multo meliores sibi esse dictitans obsoniorum artifices, ad prandium quidem nocturnum iter, ad cœnam uerò, tenue prandium. Idem cùm ei scripsisset Philoxenus, inueniri pueros uenusta facie, & an emendos curaret ex eo quæsiuisset: minimum absuit, qui abrogarit homini præfecturam. At quis poterat impunius? uerùm (ut ait Hippocrates,) cùm eodem tempore duo

nos

nos dolores tenent, alterum qui leuior sit à grauiore obscurari: sic uoluptates ignauas corporis, oblectationes animi, quas gignit studium honoris, & actiones laudabiles, extinguunt & obruunt sua mole, & exuperantia. Verùm sit ita sanè, bonorum quibus aliquando fruebamur recordatione, maximam uitæ iucundæ partem contineri: nemo certè fidem habeat Epicuro, quòd tantis cũ morborum cruciatibus moriens opprimeretur ut nihil ad eorum magnitudinẽ posset adiungi, tamen uoluptatum ante perceptarum memoria se consolatus sit, atque muniuerit contra dolorem. Namque facilius quis imaginem sui uultus in aquæ fundo turbatæ & inundantis uisurum se confidat, quàm in conuulsione & laniatione tanta corporis adesse blandam uoluptatis memoriam credat: operum autem suorum ex animo delere memoriam, ut maximè id agat, nemo poterit unquam. Nisi existimamus fieri potuisse ut Arbelas obliuioni traderet Alexander, aut Leontiadem Pelopidas, Salamina Themistocles. Marathonia uerò pugna in hanc usque diem ab Atheniensibus, & à Thebanis Leuctrica, & uerò à nobis illa prope Hyampolim duce Daephanto commissa epulo (ut scitis) solenni celebratur, & in Phocide paßim fiunt sacrificia, honor dijs habetur: neque quisquam est nostrum,

noſtrum,cui quæ comederit biberit'ue tantum afferant uoluptatis,quantum egregia facta illorum. Ex quo facile intelligas, quantum lætitiæ horum operum authoribus, quantum gaudij dum uiuerent adfuit: quorum memoria quingentis & eo amplius annis præbuit ſatis materiæ ad lætandum. Exiſtere uerò ex gloria quaſdam uoluptates non negabat Epicurus: Negaret autem? homo ad gloriam ruens adeo furenter, & laudis ſitim anhelans,ut non modò præceptores ſuos repudiet, nequid unquam didiciſſe uideatur, & cum Democrito (cuius decreta ne mutatis quidem uerbis ſurripuerat) de ſyllabis & apicibus ui ſumma digladietur,neminemq́ue unquam ſapientem fuiſſe dicat,ſe excepto,ſuisq́ue diſcipulis: ſed etiam prodat literis Coloten ſibi de natura diſputanti genua prehendiſſe, uti ueneraretur? Neoclem fratrem ſuum inde ab ineunte ætate pronuntiare ſolitum, Epicuro nulla memoria quenquam extitiſſe ſapiẽtiorem? matrem aluo continuiſſe eas atomos,quarum concurſu ſapiens naſci potuerit? & dubitamus quin ut dicebat Callicratidas pollui mare à Conone furtim adulterio,poßit obijci Epicuro?turpiter & clam ab eo attentari pudicitiam gloriæ? huic uim parari? cuius aperte potiundi cum hominem ſpes fruſtretur ſeipſum torquet conficitq́; amore.

amore. Vt enim corpora quibus alimentum non suppeditat, impulsu famis contra naturam se sui consumptione alunt, ita gloriæ cupiditas pestem in animo nefariam machinatur: ut quos laudis obtentat esuries, cùm eam ab alijs non assequuntur, suo se præconio uenditant. At enim qui laudis & gloriæ studio in hunc modum affecti sunt, non eadem opera ingenue fatentur, se maximas uoluptates è manibus emittere, cùm diffisi suis uiribus aut mollitia detrectantes laborem principatus, Reip. munera, regum amicitias deuitant? quæ ut Democritus censet plurimis & summis ornamentis omnium uitam locupletarunt. Nemo mortalium est cui fidem fecerit Epicurus cùm testimonium Neoclis Colotæ uenerationem tanti æstimarit, tam honorificum sibi duxerit, si plausus ei à cuncto consessu in Olympicis ludis daretur, quin statim insaniret, ululatusque ederet, imò lætitia inflaretur,

Languentis æuo cardui ut pappus tumens?

Ait Sophocles. Quòd si laude florere non iniucundum est, infamia flagrare, sine dubio molestum. Quid autem turpius quàm respuere omnes amicitias? nihil præclarum aggredi? deorum metu non teneri? eos tollere? in luxu, & incuria summa ætatem agere? quæ incommoda suscipi hac philosophandi ratione, præter ipsos, cuncti existimant.

stimant. Non inquies meritò: at quid receptum opinione non quid uerum sit expendimus. Neque iam libros eruditorum aduersus eos, neque scita ciuitatum plena contumelijs, quibus iniusti sunt, persequemur: (non enim res uacaret odio) uerùm si facultas diuinandi est ulla, si prouidentia, si parentum erga liberos amor insitus, & natiua propensio, si Reipub. munia tractare, ciuibus praeesse, fungi magistratu plurimum ualet ad gloriam & nominis commendationem: necesse est male eos audire, qui nullam Graeciae salutis curam esse suscipiendam putant: sed epulis & potationibus uentri consulendum & gratificandum. Necesse inquam est hos non modò infamia laborare, sed improbos etiam iudicari: quales cùm habeantur, omne studium remittant, seq; flagitijs dedant, cùm & ipsum honestum & nominis celebritatem in his numerent, quae iucunda sunt. Quae cùm Theon dixisset, uisum est inambulandi finem facere: ubi in subsellijs assedimus, tacitè nobiscum quae dicta erant reputabamus, non ita longo tempore. Zeuxippus enim complexus animo quae dicta fuerunt, aliquid desiderari agnouit, & quis, inquit, nostrum huius disputationis quod reliquum est absoluet? nondum enim perducta ad iustum finem est: quando Diuinationis & Prouidentiae facta mentione,

de quo

de quo disseramus, hic præbuit. Namque hæc potissimum sunt quibus isti euersis, tum uoluptatem, tum securitatem, se in uita sibi peperisse, utq; considerent assecutos esse dicunt. Quare de his etiam dicendum nonnihil. Hîc Aristodemus, At, inquit, uoluptas ea cuiusmodi fuerit satis ferè dictum est in hanc sententiam: ut maximè perficiat quod uolunt, exitu felici eorum oratio, metum forsitan ipsis adimet ac superstitionem, gaudium & lætitiam conceptam fiducia deorum non afferet: sed facit ut aduersus Deos perinde animati sint, (quos neque timeant iratos, neque sibi propitios esse lætentur) atque nos sumus erga pisces Hyrcanos, à quibus nihil existimamus boni neque mali ad nos peruenturum: tamen si locus postulat, uti de ea uoluptate plura dicantur, illud primum ab ipsis mutuari mihi posse uideor: cum ijs acriter pugnant, qui in morte amicorum negant luctui, lacrymis, suspirijs locum esse, quin & ita censent: uacuitatem istam doloris in funere amicorum, quæ modum perturbationibus imponit, ex diritate, multis partibus malo grauiori, aut effrenatione impotentis animi ad gloriam, & rabie quadam existere. Ob eam rem satius esse commoueri sensu doloris, fletu pascere oculos, liquefieri, contabescere: & huius generis non pauca, quæ cum affectus

cientes

cientes dicunt, literisque mandant, elegantuli, sciti, amicabiles sibi uidentur: nam hæc uerba sunt Epicuri cùm alijs compluribus libris, tum in epistolis, (casu enim perlegi eas dudum) de morte Hegesianactis ad Dositheum patrem huius, Pyrrhonemque fratrem: Igitur hos ut ipsorum uestigijs persequar ita censeo: non leuius malum est quàm crudelitas & amor laudis peruersus, nullam esse uim Deorum suspicari: quo qui Deum tangi gratia & irasci negant nos inducunt. Satius est talem motum animi notitiæ de Dijs antecepta Insidere, & admisceri, qui nos partim ut uereamur, partim ut metuamus Deos impellunt: quàm ne id usu ueniat prouidendo, neque quod speremus, beneuolentia freti Deorum, neque quo nitamur in rebus prosperis, nec in aduersis quo perfugiamus ope numinis quidquam relinquere. Dubium id quidem non est quin ab opinione, quam de dijs informamus, omnis superstitio tanquam lippitudo ex oculis amouenda sit: tamen si hoc effici nequit, non unà cum superstitione conuellenda & obcæcanda est omnium mortalium de Dijs certa persuasio. Cuius species nec formidabilis, nec aspectu tetra est. (qualem isti eam commenti sunt, quò facilius prouidentiæ struerent calumniam, quòd quasi pueros agat terrore præcipites, aut tanquam pœna

d feralis

feralis & tragica omnibus impendeat) sed nonnulli Deum timent, quibus non expedit metu liberari. Homines facinorosi Deum, ut principem bonis propitium, malis infestum timentes, uno metu res duas complexi (qui unus cùm sit, facilè praestat, ut multorum operam, sublatis Dijs, uiam ad delinquendum aperientium, nihil morentur) & uitia sua frenantes, in animo quasi extabescentia, minus quàm ij perturbantur, qui deposito timore laxant uitijs habenas, ubi quid perpetrarint in metu uersantur, nollentque factum. Caeterùm uulgus imperitorum (homines minime mali) erga Deum huiusmodi animo est, cum ueneratione & cultu numen prosequitur, leui quodam cruciatu (quod haud negem) timoris pungitur, quem motum superstitionem appellant: speciem tamen concipit, expectationemque millies maiorem. Quicquid in rebus prosperis est, quo frui possit, à dijs optat, munere Deorum sibi concedi existimat. Cuius rei maxima haec argumenta sunt: nulli sermones instituti ab ijs qui sacra curant, nullum tempus feriarum, nihil eorum quae fiunt aut spectantur in sacris, aequè nos hilarant, ac ea quae ipsi spectamus, facimus, Dijs exhibemus bacchantes, choream ducentes, epulare sacrificium intuentes aut ceremonias solennes, non enim, quasi ad tyrannos

acced

accederet, sæuosque carnifices, eo tempore animus tristis abiectusque desperat (quod tamen suspicetur quis non iniuria) sed ubi potissimum adesse numen arbitratur, intelligitque, ibi potissimum angores, metum, curas, deponens ac reijciens, sese diffundit adeo lætitia, ut ad ebrietatem, iocum, risum descendat. Quod ait de amatorijs Poëta,

Atq; anus, atq; senex, flāmis ubi Cypridis aureæ
Incaluere nouis, elato pectore gaudent.

Verùm in sacrificijs & pompis non modò senex & anus, sed etiam

Ancilla tumido crure cùm uersat molam,

Et uernæ, & mercenarij lætitia gaudioque incitati efferuntur. Beatis quidem & regibus lauta conuiuia, epulæ communes, uiscerationes suppetunt: at quæ uictimis & thure cohonestantur, (cum homines cultu & ueneratione sibi propemodum tangere Deum uidentur animi notione) multo maximam uoluptatem, uenustatemque pariūt. Quibus omnino is caret, qui nullam sibi spem in prouidentia relinquit. Etenim non uini copia, nec assæ carnes in sacrificijs præbent materiam lætandi: uerùm spes magna, & certa opinio, Deū adesse propitium, libenter accipere quæ proponunrur. Statæ quædam feriæ sunt quibus corollas, & tibias detrahimus, si Deum à sacrificio seiungas,

ut epularem accubationem à templo, quæ restant, impia, inhonorata, inculta, illætabilia sunt, imo penitus iniucunda & acerba accidunt Epicuro. Simulat inuitus se precari & uenerari Deos, multitudinis metu coactus, & institutæ à se philosophandi rationi contrarias emittit uoces. Cùm immolat, sacrificulo mactanti hostiam ueluti coquo astat, ubi sacrum peregit hac oratione discedens utitur, Quod hominum tulit consuetudo, dijs immolaui, nequaquam mihi auscultantibus. Hanc scilicet personam Epicurus indui putat oportere, nemini succenseas: nec ea contemnens & stomachans quæ grata sunt alijs, in odium & offensionem hominum incurras: & ut Euenus ait,

Durum est quod cogit, quodq; necesse pati.

Quapropter etiam existimant superstitiosos minime duci uoluptate ad persoluendum Dijs honorem sacrificijs & ludis solennibus: uerùm adigi timore. A quibus tamen ipsi non discrepant: si quidem & impulsi metu eadem quæ hi faciunt, & nihil ut hi à dijs boni sperant: miserè timent solum & pauore concutiuntur, ueriti ne planum fiat, quàm fallaciter & insidiose agant cum imperita multitudine contra quam ediderunt illos omnes de Dijs libros, deque Natura Deorum

Tecta inuolucris nilque synceri.

Vbi rem totam uestiunt obscuritate dicendi, suam sententiam metu retardati celant. Quoniam de facinorosis, & plebe imperita diximus: iam tertium genus hominum longe his melius, sanctum, religiosum: age consideremus, quantum synceræ uoluptatis certa numinis notione capiant, cùm ita censent, Deum boni omnis esse autorem & principem, omnium quæ præclara usquam sunt, parentem: cui fas non sit mali quidquam perpetrare, ut ne perpeti quidem. Bonus quippe est, ei quod bonum est nulla res inuidiam, metum, iram, odium parit: quod enim est calidum, eius haud munus est refrigerare, sed calefacere: nec eius quod bonum est, nocere. Ira enim à gratia, indignatio à clementia, ab humanitate & comitate sæuitia, & asperitas, quàm longißimo naturæ interuallo disßita sunt. Illa enim ex uirtute, & animi firmitudine proueniunt hæc ab infirmitate uitioque. Ergo neq; gratia numen tangitur, neque ira, cui tamen gratiam inire à mortalibus, ferre subsidium, est insitum, irasci & nocere non insitum. Magnus ille in cælo Iupiter descendit huc primus, omnium dispensator, custos, gubernator: cæteris Dijs sua cuique prouincia obtigit. Hic ἐπιδότης, quem dixeris munificum: ille μειλίχιος, id est, mitis appellatus est: ille ἀλεξίκακος, Latini nominant auerruncum.

cum. Phœbum ſibi mortales propicium ante alios, placidumq́ue deſtinarunt, ut Pindarus canit, uolucrem currum agens: utq́ue ait Diogenes, omnia in Deorum poteſtate ſunt: amicorum bona communia: boni Deorum amici: nec ullo modo fieri poteſt, quin ei benè ſit, cuius animo Deorum amor hæſit altius, quin qui ſobrius fuerit & iuſtus idem ſit religioſus. Expectatis'ne dum alias pœnas luant qui prouidentiam euertunt? non ſatis graues perſoluerunt ſibi tantum uoluptatis præcidentes & gaudij? At enim quanta nos lætitia hoc modo aduerſus numen animati fruimur, tantum Metrodorus, Polyœnus, Ariſtobulus, contulit Epicuro & ad bene ſperandum, & ad lætandū? per quos ei reſpirare nunquam licebat, quin aut ægrotantes ſedulo curaret, aut ſpiritum extremum ducentes lugeret. Quid ergo Lycurgus cùm à Pythia ſalutaretur his uerbis,

> *Chare Ioui, ſuperum quicunque & tecta frequentant.*

Quid Socrates? ratus ſecum loqui numen præ beneuolentia. Quid Pindarus? cùm audiret Pana modulantem carmen ab ipſo compoſitum, num modicè gauiſus eſt? num Phormio cùm Dioſcuros, Sophocles cùm Aeſculapium apud ſe diuertere ſibi perſuaderet? in eademq́ue opinione cæteri

eſſent?

essent? quia numinum horum aduentus rei fecerat fidem. Operæ precium est autem quæ sentiebat de Dijs Hermogenes ijsdem uerbis commemorare: Adeo, inquit, me, qui omnia possunt, omniaq; norunt Dij diligunt: ut quoniam illis curæ sum, nec interdiu neque noctu quo ire cogitem, quid moliar, quid'ue facturus sim ignorent: quoniam multo ante quid euenturum ex re quaque sit præuident mihi omnia per hos interpretes, hariolationes, somnia, auguria denuntient. Ergo est consentaneum à Dijs nisi bona nihil proficisci: quæ qui beneficio Deorum sibi obtingere putat, magna ducitur uoluptate, optima spe fouetur, animos sumit, lætitiam percipit, rebus prosperis, penè dixerim, affulgentem. Quibus aliter uidetur, sibi quod in uitæ prospero cursu iucundissimum est inuident, rebus suis aduersis nullum præsidium relinquunt, sed in unicum illud perfugium portumque calamitate pressi conijciunt oculos, dissipationem, quam sensuum extinctio sequatur: ut siquis coorta in mari tempestate progressus in medium animos suorum his uerbis confirmet, Neminem qui regat nauem esse, nec in auxilium Dioscuros uenturos, ut irruentia ponti uada uiolenta molliant, citosque turbines aurarum: nihil tamen esse periculi: iam iam fore ut æstu nauis absorbeatur, aut

 in

in ſcopulos eliſa comminuatur. Nam in atrocibus morbis, & ſummis doloribus hæc Epicuri, eſt oratio: Speras aliquid à dijs boni, fiducia pietatis? magno errore inflatus es: Natura enim beata & immortalis, neque gratia, neq; ira tangitur. Spem beatioris uitæ tibi à morte proponis? falſus es. Quod enim diſſolutum eſt, caret ſenſu: quod caret ſenſu, ad nos nihil pertinet. Quî dum ergo, uir bone, mihi autor es, ut comedam & bibam? ſcilicet ob eam rem quòd cùm aduerſa tempeſtate iactor nō procul abeſt naufragium? dolor enim modum excedens, addicet morti. Atqui uector excuſſus naue fracta, tamen ſpe fulcitur & uehitur, fore, ut terram teneat, incolumis natando euadat: horum philoſophiæ talis exitus eſt,

Nuſquam euentus abit, nuſquam fugit æquore cano

Animus inquam è corpore, ſed ſine mora it peſſum & diſsipatur, & ipſum corpus interitu ſuo anteuertit. Eò fit, ut ſupra modum lætetur animus, imbibiſſe ſe decretum illud ſapiens & diuinum: finis miſeriarum animi hic eſt, occidere, perijſſe, nihil & nuſquam eſſe. Verùm inſulſus, inquit, me aſpiciens, & uecors iudicer, ſi de eo plura dicam, cùm te nuper audierim ſatis grauiter contra eos diſputantem, quibus placet, oratione

Epicuri nos expeditiores ad mortem effici & alacriores, quàm his legendis quæ Plato ſcripſit de animo. Itáne tandem, inquit Zeuxippus efficiet iſtius authoritas, ut opus illud Platonis inchoatum & minutum iudicemus? Num Epicuro Phœbi oraculum uerebimur opponere? minime uerò inquam, ſed ut ait Empedocles,

Quos audiſſe iuuat par eſt audire.

Itaque rurſus nobis cohortandus eſt Theon: cùm enim illa dicerentur non interfuiſſe eum arbitror. Eſt quidem adoleſcens, non tamen ueretur ne obliuionis cauſſam dicere cogatur ab adoleſcentibus. Tum Theon, ut cui afferebatur uis, Enimuero, inquit, ſi ita cenſetis faciendum, non æmulabor tuum Ariſtodeme factum. Tu quæ hic dixerat, ueritus es uſurpare: ego ijs utar quæ à te dicta ſunt. Rectè meo iudicio, diuiſiſti in tria genera homines: primum iniuſtorum & facinoroſorum: alterũ plebis illiteratæ, quos idiotas uocant: tertium bonorum & prudentium. Iniuſti & facinoroſi modò pertimeſcant pœnas omnibus æquè imminentes et ſupplicia, nec admittere ſcelus audeant, & eo magis, coërciti metu, nihil moliantur, uitam iucundiorem, minusq́ue anxiam degent. Epicurus aliud nullum remedium ſceleris coërcendi reperit, niſi metum ſupplicij. Quare inculcanda eſt eis ſuper-

ſtitio quo ad expleantur, concitandæ in eos undiq; à cælo terráque formidines, hiatus, terrores, ſuſpiciones: ita demum fiet, ut his rebus in pauorem adducti cicurentur, & modeſtius ſe gerant: quibus eſt conducibilius inferorum metu terreri, quo abſtineant à maleficijs, quàm ubi ſe inquinarunt labe ſcelerum, cum timore & periculo uitam degere. Vulgus hominum autem non modò umbrarum metus in officio continet, ſed illius æternitatis fabuloſæ etiam ſpes, utque alicubi ſint cupiditas, amore antiquiſsimo, maximoq́ue illicit: tum uoluptate tum dulcedine ſua terrorem illum orci puerilem ſuperans. Cuius impulſu, cùm amittunt liberos, coniugem, amicos, facilius ſibi perſuadent eos alicubi eſſe & manere, uel cum cruciatu, quàm omnino ſublatos & ad nihilum redactos euanuiſſe, libenterq́ue audiunt illas uoces: E uita migrare mortuos, aliò conceſsiſſe, quæq́ue indicant ſupremum diem afferre commutationem loci aio, non extinctionem: & ita dicunt,

Aſt illic capitis non ducam obliuia chari. &

Quid uis marito nuntiem aut nato Hectori?

Conſuetudine hinc nata, arma, omne inſtrumentum, ueſtem de mortuis familiarem, utq́ue Minos cum Glauco,

-- Creſſas

Maculis notati tibias prædam hinnuli:
Vnà ſepeliunt, doloremque ſuum eo pacto ſubleuant. Si quid petere illos ſuſpicantur, aut enixè flagitare, læti impertiuntur, ut Periander rogo uxoris mundum eius omnem (quòd algere illa ſe diceret, id precibusque contenderet) non grauatè impoſuit cremauitq;. Aeacos uerò Aſcalaphos, Acherontas non ualdè reformidant, cùm & choros & theatra, omneque modulationis genus, quo ſe oblectent, his tribuerit uetuſtas. Illam faciem mortis, ut formidabilem, tetram, tenebricoſam, cuncti horrent: amiſsionem ſenſus, obliuionem, ignorantiam. & cùm hæc audiunt: Interijt, Extinctus eſt, Nuſquam eſt, expaueſcunt: illa dici ferunt indigniſsime.

Putreſcet humi tabe ſolutus,
Epularum exors dulcisque Lyræ, &
Quem grata dedit tibia cantus.

Tum illud:

At non uita hominum redit in præcordia, nuſquam
Præda manet cuiquam, ſimul oris ſepta profugit.

Aut potius enecat imperitos eorum oratio: Semel homines nati ſumus: bis ut naſcamur natura non patitur: morte obita. nihil & nuſquam, æternum erimus. Huius etenim uitæ ſpatium, ut

exig

exiguum aut ne tantulum quidem potius si cum uniuersa æternitate conferas, fructu omni iucunditatis uacuum transmittunt, uirtutem & actiones præclaras negligunt: uelut à se ipsis desperati, se obijcientes tanquam breuis æui, fragiles, caducos, temeritati sortis obnoxios, nullius magnæ rei gratia factos. Neque enim sensu uacare, dissipatum iri, quod caret sensu nihil ad nos: & alia eiusmodi, liberant nos terrore mortis, sed eius metum quasi certa demonstratione confirmant, quia id ipsum est quod maxime natura pertimescit:

At uos terra omnes & aqua in se quæque resoluat

ne ita dissoluatur animus, ut intelligentia sensuq; spolietur. Cuius dissolutionem cum aliud nihil Epicurus esse statuit, quàm dissipationem in atomos & inane, multo adhuc magis spem infringit, & conuellit immortalitatis. Qua omnes pene dixerim, uiri fœminæque adeo tenentur, ut parati sint

Cum cerbero certare morsu, & condere
Aluo rapaci frusta:

quò in rerum natura solum maneant, nec omnino deleantur. At enim qui illa metuant, quemadmodum dixi, ut matrum & nutricum præcepta, fabulosaque, non admodum multi sunt: siqui pertimescant tamen sacrificijs quibusdam solennibus

& exp

& expiationibus credunt ea procurari. In quibus si se integros & sanctos præstiterint, fore ut apud manes ludum, & choros in perpetuum exerceant: ubi splendor & liquidus aër, & soni dulces. At orbari uita,

-- curis acuit iuuenesque senesque
Insanus agit nos amor huius
Quē conspicimus lucere solo. ut ait Euripides
Nec illud Audimus facile absque molestia,
Talia dicentem aura diei
Splendida, rapidis uecta iugalibus,
Fugit ambrosia. Ergo cùm opinione immortalitatis unà tollunt suauissimas uulgi spes, maximasque. Quid bonis, integrè, iusteque transacta uita censes animi esse? qui nihil apud inferos mali, plurima maximaque bona prorsus diuina expectant? primum Athletæ, nisi certent haud coronantur, sed qui decertarint in stadio uicerintque. Ad hunc modum hi rati præmia bonis triumphalia uitæ anteactæ post mortem aßignari, præstoq; esse: dij boni quàm sibi placent fiducia uirtutis? spe illius status, cùm est futurum, ut qui opulentia potentiaque se nunc efferunt insolenter, & alios se præstantiores summa fatuitate rident, ipsis inspectantibus graues iustasque pœnas luant. Deinde ueri inueniendi, & eius quod est cognoscendi,

di, nullus amatorum in hac uita suam expleuit cupiditatem: quia interiectu corporis tanquam caliginis aut nubis, utitur quisque pingui ac turbato sensu animi, sed in morem auiculæ, cælum aspicientes ut mox euolaturi & è uinculis corporis ad amplam & splendidam fortunam, expeditum & alacrem despicientia rerum humanarum præbent animum, idque philosophia duce, quæ meditatio mortis est. Ac mea quidem sententia boni tantum cumulatè secum affert Mors, ut tum demum uerè sit animus uicturus, cùm excesserit è uita: hîc non uiuat re uera, sed instar somnij nutet. Proinde si recordatio amici uita functi modis omnibus grata est, ut ait Epicurus, uel ex hoc conijcias quantum sibi detrahant uoluptatis. Existimant se amicorum lumine carentium uisa & umbras excipere, uenariq́ue, in quibus neque sit mens neque sensus. Iidem non existimant iterum aliquando cum eis se consuetudinem habituros: nec charum genitorem, charam matrem, coniugem frugi usquam uisuros: nec ea communicatione uitæ congressuq́; familiari, qua qui perinde sentiunt animam esse immortalem, ac Pythagoras, Plato, & Homerus, ubi decesserint se usuros sperant. Cuiusmodi autem sit motus iste, quo afficiuntur, multo ante expresserat Homerus, cùm Aeneæ

simulac

simulacrum, quasi iam extincti proijcit in aciem mediam, mox illud ipsum præbet suis conspiciendum, & inquit,

Lætatur Troïa pubes
Illum ut conspexit uiuum, incolumemq; reuerti
Robore adhuc firmo,

& imagine relicta illum sequuti sunt. Quamobrem nos etiam hoc stabilito & fixo, qui excesserint è uita sine dubio conueniri posse

suúsque esse amanti tactu amantem agnoscere,
Sanoq́ue sensu uiuidum & amicè frui.

*

qui adhuc simulacra modis uolitantia miris,
& exuuias corticemq; nequeant abijcere, quibus addicti uitam in luctu & angoribus transigunt. Ad hæc autem qui morte aliam uitam inchoari putant meliorem, si utantur rebus prosperis eo magis gaudent spe status amplioris: sin autem uiuunt haud ex sententia, non admodum iniquè ferunt: sed spes qua tenentur, fore ubi decesserint, ut maximis fruantur bonis: cui mirabilis uoluptas & expectatio comitatur, huius uitæ compensat incommoda: siquid offensionis insederit animo, eluit & aufert. Quia enim sentiunt in uia se tantum esse, aut potius in diuerticulo sanè quàm

breui, omnes casus æquo animo ferre didicerunt. Contrà qui extinctione sensus, naturæ dissolutione uitam terminari uolunt, eis mors, quia minimè secum affert mutationem in melius, utrocunque in statu fuerint, molesta & odiosa est: magis tamen beatis quàm laboriosis. His eripit solum incertam spem, qua sibi lætiorem fortunam pollicebantur: illos explorato bono, uita iucunda spoliat. Quemadmodum uerò medicamenta quæ parum commoda, uerùm salutaria sunt ægrotantibus, aliquid laxamenti afferunt, bonam contrà ualetudinem labefactant, sanos cruciant malis exemplis, ita Epicuri de morte oratio, calamitosis & ærumnosis nihil quidem quod faustum sit ostentat: tamen adhibet mortis remedium, qua extingui oportet animum & dissolui: eadem homines consideratos, sapientes, omnibus affluentes copijs, nunquam sinit animo esse tranquillo & alacri, quando huc redigentur, ubi uixerint beatè, ut uita careant, nulli sint. Nemini porrò dubium est, quin illa cogitatio, Bonis esse cedendum, pariat tantum molestiæ, quantum iucunditas sperata uel adiuncta procreat uoluptatis. Dicunt hi tamen, formidine malorum quæ nec finem habitura sint, nec modum ita se liberari, ut ea sublata suspitione certissimum ipsis bonum relinquatur: notio quæ præ-

uident dissolutionem & interitum: & id assequi se oratione Epicuri mortis metum terminantis animi extinctione. Quod si iucundißimum est, malorum innumerabilium metu in illa æternitate immensa expediri: ergo etiam spe bonorum, quæ nunquam interitura sunt, excidere molestum, atque adeo summa illa fœlicitate spoliari. Bonum certè quidem non est utrocunque in statu sis luce priuari, sed ijs omnibus quæ sunt, nihil & nusquam esse, natura inimicum & infestum. Quibus autem supremus dies affert malorum uitæ finem, nempe interitu, habent quo se consolentur, sensus uacuitatem cùm quasi fuga euaserunt: contrà qui in statu prospero uiuunt, tamen eò recident, ut mortui nulli sint, haud dubitem quin ultimum tempus illud, quo interpellabitur beatæ uitæ cursus, maximè reformident. Non enim quia noui quicquam moliatur, amißionem sensus timet natura: sed quia huius uitæ commodis nos priuat. Illud uerò, Nihil ad nos pertinere mortem: cùm quidquid est nostri iuris penitus eripiat, eo ipso ad nos pertinet, saltem qua eius mali nos suspicio tangit. Neque, Extinctum iri sensus, ijs qui tum nihil

haud tamen ſubmergi, & in orcum irrepere queant. Itaque non Cerberus eſt, non Cocytus, qui nobis iniјciat mortis immenſum terrorem: ſed illa comminatio, Futurum ut ad nihilum redigamur, quæ nullam uitæ recuperandæ ſpem, ubi mortuus ſis, relinquit. Bis enim naſci minimè contingit: ſed æuo immortali erimus nuſquam & nihil, ut Epicurus, inquit. Etenim ſi hoc ultimum eſt in rebus humanis, Nullum eſſe: idq́ue fine cariturum, ſtabile & immutabile, priuatio uitæ utilitatum malum ſempiternum, ſibi comitem inuenit ſenſus uacuitatem, nullis ſeculis deſituram. Et Herodotus longè quàm iſti ſapientius, Deus, inquit, æternitatis dulci guſtu ſolus fruitur, ex quo inuidum & iniquum eſſe apparet, ijs præſertim quos beata uita florere iudices. Nam his iucunditas uitæ eſt inuitamentum & eſca ad dolendum, cùm ea guſtant quibus mox carituri ſunt. Quam enim lætitiam? quem fructum iucunditatis? quam hilaritatem? non excutiat iſtis, non detrahat? qui uoluptate ſummum bonum & honeſti uim omnem metiuntur, ea ſuſpicio mortis in animum ſemper incurrens? Cum animo neceſſe eſt ſuas cogitationes in hanc infinitatem futuri temporis ut in mare uaſtiſsimum explicare. Iam uerò ſi, ut cen-

ſet

set Epicurus, non sine cruciatu magna ex parte intereunt: nihil prorsus relinquitur, quo mortis queat subleuari metus, quæ interuentu malorum bonis exuit. Hæc licet ita sint, nunquam desinent pugnare, uiq́ue homines eò impellere, ut malorum amotionem bonum existiment: uitæ commodis priuari, malum ne putent. Illud tamen apertè dictitant, Neque spei, neque lætitiæ quidquam residuum esse à morte: uerùm eius aduentu omnia iucunda & bona intercipi: cùm intereà loci multa præclara, magna, diuina, simulac cesserint fato, sibi despondeant, qui æternos animos & immortales cogitant esse, aut multis sæculorum cursibus conuersionibusq́ue mansuros, nunc terris, nunc cælo insistentes, donec tandem in illa dissipatione mundi cum Sole & Luna in flammam conuersi sola mente comprehensibilem ignescant. Tam uberem uoluptatum segetem, tamq; copiosam excæcat Epicurus. Idem hac opinione fixa, Nihil à Dijs sperandum boni, non tangi eos gratia, uim eneruauit utriusq; partis animi, tam eius quæ in contemplando, quàm quæ in agendo cernitur: huius stimulos, quibus incitatur ad gloriam, retudit: illius aciem, rebus cognoscendis intentam, excæcavit. Idem

ferri debere: in angustum sanè locum, ac ne purum quidem, compulit & detrusit naturam: perinde ac si nullum maius bonum, mali declinatione, quo frui queat, haberet.

FINIS.

LOCA QVAEDAM EX PLVTARCHI LIBELLO CONTRA COLOTEN.

Καὶ τὸν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν.] *sub.* τὸν πό- Pag. 307.
λεμον. *nam est prouerbium Dimicare pro carni-* Vers. 31.
bus: quò Aristophanes respexit in Ranis 191.
νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν. *Sudas in uoce,*
κρέας.

Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔ γὰρ.] *Vers. Odyss.* 4. 605. *quem* 308. 34.
Horatius uertit Epist. lib. 1. *Epistola,* 7. *uersu,* 40.
Non est aptus equis Ithacæ locus. -- *Et Cicero*
citat, ad Att. lib. 2. *epist.* 11.

Ἐπίκουρος.] *Vide Cicer.* 2. *de Finib.* 309. 33.

ὦ δεινὰ τῇ πόλει.] *Lege,* ὠδῖνα τίκτειν φι- 41.
λεῖ. *uers. ex fabul.* ἱκετίδες. *quem locum Victor.*
correxit, lib. 23. *cap.* 21. *In quo illud requiro, quòd*
uocem illam πόλει *neglexit: quæ mutanda in*
φιλεῖ *uidetur esse.*

Λαχάρους.] *De quo Pausanias, (ait Plutar-* 310. 15.
chus in uita Demetrij) Hunc ex oratore Cassan-
der fecit Tyrannum, Demetrius appulit.

Οὐδετέροις.] *Nec Epicureis, nec bestijs.* 311. 28.

Νεκυίαν.] *Plin.* 35. *lib. cap.* 11. *Cic. Tusc.* 1. *nume-* 312. 23.
ro 58. *euocatio manium* Ὀδυσ. λ. *Victor. lib.* 5.

313. 43. τοῖς Σαμίοις.] *Quia Neocles pater Epicuri Samum conceßit Athenis agripeta. Cic. de Nat. Deor. 1. 97. Streb. 14.*

314. 15. διαχεῖ τὸ χρωματικόν.] *Idem sentit Vitruuius lib. 5. cap. 3. contrà Psellus in Musica :* γοερὸν τὸ χρωματικόν.

316. 19. ἀριύσιον.] *Vergil. Eclo. 5. uers. 71. Vina nouum fundam calathis aruisia nectar. Plin. lib. 14. cap. 7. apud Strabo. 14.* ἀριούσιον *Lesbi promontorium. & Galen. Stephanus uerò* Ἀρσυσίαν. *est autem promontorium Chij.*

319. 41. Τὸ λόγιον.] *Forte quod datum est Chærephonti, uers. 818. 27.* ἀνδρῶν ἁπάντων σωκράτης σοφώτατος. *Plato in Apologia.*

322. 5. γλυκὺν γεύσας.] *Valla sic uertit : Dulci gustu aspergens uitam hominum. Ego malui hoc pacto : Gustum æternitatis percepit.*

FINIS.

